

Література

1. Аберкомби Н. Социологический словарь : пер. с англ. / Н. Аберкомби, С. Хилл, Б. Тернер. – Казань : Изд-во КГУ, 1997. – 670 с.
2. Цырянов В.Ц. Социально-педагогическая адаптация детей с ограниченными возможностями здоровья в учебной деятельности : дисс. ... канд. пед. наук / В.Ц. Цырянов. – Улан-Уде, 2006. – 183 с.
3. Андреева И.Н. Антология по истории и теории социальной педагогики / И.Н. Андреева – М. : Академия, 2000. – 176 с.
4. Парыгин Б.Д. Научно-техническая революция и личность. Социально-психологические проблемы / Б.Д. Парыгин. – М. : Политиздат, 1978. – С. 164–165.
5. Данюшенков В.С. Теоретические аспекты формирования активности школьника в обучении / В.С. Данюшенков // Педагогика. – 2008. – № 5. – С. 38–44.
6. Соціальна педагогіка : мала енциклопедія / [за заг. ред. проф. І.Д. Звереві]. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 336 с.
7. Рубцов Н.М. Педагогические условия социально-профессиональной адаптации старшеклассников сельской школы : автореф. дисс. ... канд. пед. наук / Н.М. Рубцов. – Иркутск, 2008. – 20 с.
8. Андреева И.Н. Антология по истории и теории социальной педагогики / И.Н. Андреева – М. : Академия, 2000. – 176 с.
9. Кумарина Г. Школьная дезадаптация: признаки и способы предупреждения / Г. Кумарина // Социальная педагогика. – 2007. – № 3. – С. 79–88.
10. Алиев М.Н. Педагогические условия предупреждения и преодоления подростковой дезадаптации / М.Н. Алиев, Ш.А. Гаджиев // Педагогика. – 2009. – № 7. – С. 67–71.

ШИРІНА О.О.

ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ “ЦІННІСНЕ СТАВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ДО ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ”

Процеси глобалізації економіки, формування інформаційного суспільства, інтеграція української системи вищої професійної освіти у світовий освітній простір, посилення інтегративно-культурного статусу освіти поставили перед українською педагогічною наукою завдання: суспільству потрібні професіонали освітньої сфери – освічені, етичні, заповзятливі люди, які можуть самостійно приймати відповідальні рішення в ситуації вибору, прогножуючи їх можливі наслідки, здатні до співпраці, відрізняються мобільністю, динамізмом, конструктивністю, розвиненим почуттям відповідальності за долю країни, прагненням реалізувати її культурну спрямованість. Потреби сучасної освітньої практики породжують необхідність у полікультурній підготовці педагога, який не тільки виступає посередником між учнем і культурою, а і сприяє формуванню в молодого покоління готовності жити, діяти у відкритому загальноцивілізаційному культурному просторі.

Вирішення цього завдання потребує принципово нового підходу до професійної освіти майбутніх учителів, який би ґрунтувався не лише на засвоєнні студентами полікультурних знань, умінь та навичок, а й формував би в них ціннісне ставлення до полікультурного компонента професійної освіти, повагу до інших людей, поєднання етнічної ідентичності та терпимості до інших національностей, сприяв би розвитку глобального погляду на людство як жителів однієї планети, особистісного досвіду щодо створення власних стратегій адаптування в полікультурному середовищі.

Філософський і культурологічний аспекти ціннісного ставлення до навколишнього світу розкрито в працях С. Анісімова, В. Алексєєва, І. Брехмана, Б. Єрасова, А. Здравомислова, М. Кагана, В. Казначєєва, Д. Леонтєєва, І. Смирнова, Е. Фромма, М. Шелера та ін. Психологічні засади проблеми ціннісного ставлення взагалі розглянуто в дослідженнях О. Леонтєєва, В. М'ясищева,

Ю. Орлова, А. Петровського, С. Рубінштейна та ін. Педагогічний аспект ціннісного ставлення був предметом уваги таких науковців, як: Т. Белінська, Н. Нес-терова, Л. Овчинникова, П. Підкасистий, Л. Садикова, О. Соколенко, О. Сма-кула та ін.

Мета статті – окреслити наукові міркування щодо визначення сутності поняття “ціннісне ставлення майбутніх учителів іноземної мови до полікультурної освіти”.

Щоб розкрити сутність поняття “ціннісне ставлення майбутніх вчителів іноземної мови до полікультурної освіти” необхідно проаналізувати основні категорії, що мають найбільше значення для дослідження, а саме: “цінність”, “ставлення”, “ціннісне ставлення”.

До спеціальної філософської лексики поняття “цінність” було введено в середині ХІХ ст. Воно відповідало сенсу значущості будь-чого на відміну від існування об’єкта або його якісних характеристик. Таке визначення дефініції “цінність” дає німецький філософ і фізіолог Рудольф Герман Лотце (1817–1881), який теоретично відокремив ціннісну сферу від явищ дійсності. Проте вже Б. Паскаль (“Другий лист про умови визнання великих людей владою”) розрізняв велич установлень (цінностей), що залежать від волі людини, і натуральних установлень, що містяться в природі провідних якостей душі й тіла.

Аналіз філософської, психологічної, педагогічної, культурологічної, історичної літератури з проблеми визначення поняття “цінність” свідчить, що цей феномен включає різні аспекти залежно від підходу до вивчення цієї категорії. Систематизуючи дефініції цінності, ми виходили виключно з розуміння того сенсу і тих акцентів, які вкладали у свої визначення окремі автори (див. табл.).

Таблиця

Підходи науковців до визначення поняття “цінність”

Визначення поняття	Автор
Явища (або сторони, властивості явищ) природи й суспільства, які корисні, потрібні людям історично визначеного суспільства чи класу як дійсність, мета чи ідеал. Цінністю може бути не тільки те, що існує, а й те, що треба здійснити, за що треба боротися. Предмети, явища та їх властивості, які потрібні (необхідні, корисні, приємні тощо) людям певного суспільства або класу й окремій особистості як засіб задоволення потреб та інтересів	В. Тугарінов
Внутрішній стрижень культури, ланка, що об’єднує всі галузі духовного виробництва всіх форм суспільної свідомості	А. Здравомислов
Сукупність речей та ідей, які формують соціально значущі домі-нанти особистості і є чи можуть бути об’єктом їх діяльності	В. Сержантов, І. Сушков
Внутрішній емоційно засвоєний орієнтир людської діяльності, що сприймається ними як власна інтенція	М. Каган
Поняття, що позначає, по-перше, позитивну або негативну значущість якогось об’єкта, на відміну від його екзистенціальних і якісних характеристик (предметні цінності), по-друге, нормативний, приписно-оцінний бік явищ суспільної свідомості (суб’єктивні цінності)	Ф. Константинов
Філософське поняття, за допомогою якого характеризується соці-ально-історичне значення певних явищ дійсності для суспільства, індивідів	І. Надольний
Не будь-яка значущість, а лише та, яка відіграє позитивну роль у розвитку суспільства: вона... пов’язана із соціальним прогресом	А. Коршунов

Визначення поняття	Автор
Предмети і явища як матеріального, так і ідеального порядку, а також їх якості й властивості, які мають позитивну значущість для суспільства та особистості, тобто здатні задовольнити їх потреби, слугувати їх інтересам	С. Попов
Момент практичного ставлення до дійсності стосовно того, що можна цінувати, оцінювати, приймати, відхиляти, перетворювати в мотив і мету поведінки	Ю. Гранін
Своєрідна форма вияву відношення між суб'єктом і об'єктом, при якому властивості об'єкта піддаються оцінці відповідно до того, як вони задовольняють потреби суб'єкта	І. Фролов
Узагальнені, стійкі уявлення про блага, яким надається перевага, і способи їх отримання, в яких сконцентовано набутий суб'єктом досвід, на основі якого приймається рішення про його подальшу поведінку	В. Сагатовський
Сутність, ідеали суспільної, а на цій основі вже й особистої людської діяльності	І. Нарський
Узагальнені уявлення ("ціннісні уявлення"), які виступають як суспільні ідеали, стереотипи суспільної та індивідуальної свідомості, що функціонують як ідеальні критерії – оцінки й орієнтації особистості й суспільства	І. Попова
Результат відображення співвідношення (відношення) між суб'єктом та об'єктом, яке конкретизується через співвідношення (відношення) між потребою й об'єктом цієї потреби	В. Грехньов, А. Гусейнов, Р. Апресян

У сучасних тлумачних словниках категорія "цінності" теж розкривається по-різному:

- як продукт (предмети чи абстрактні ідеї) активної діяльності людини, спрямованої на трансформацію особистісних смислів-орієнтацій; етичні ідеали, основні переконання й цілі індивідуума чи суспільства;
- як відображення значущості явищ і предметів реальної дійсності з погляду їхньої відповідності (або невідповідності) потребам суспільства, соціальних груп чи особистості (у широкому значенні вказаного поняття);
- як моральні й естетичні імперативи (вимоги), що розроблені людською культурою й виступають продуктами суспільної свідомості (у більш вузькому значенні).

Аналіз сучасної наукової літератури дав змогу зробити висновок про те, що науковці так і не змогли подолати значну розбіжність у використанні феномену "цінність", пропонуючи визначення, які істотно відрізняються між собою, висвітлюючи окремі аспекти цього складного поняття, роблячи певний внесок у розв'язання ціннісної проблематики взагалі.

Вважаємо за доцільне звернутися до напрацювань Н. Ткачової, яка, докладно вивчивши філософську, соціологічну, психологічну літературу, виділила десять основних підходів науковців до визначення поняття "цінність": семіотико-етимологічний (пояснення виникнення й розвитку поняття цінності через зіставлення його в семіотико-етимологічному плані зі словами, які описують соціально-майновий стан людей), логіко-історичний (висвітлення проблеми цінностей з позиції історичної періодизації розвитку людства), структурно-системний (дослі-

дження сукупності цінностей як системи структурних компонентів, що перебувають між собою в певних взаємозумовлених зв'язках), культурно-інтервальний (сприйняття цінностей як відображення послідовності ізольованих, локально існуючих інтервалів культури (чи культурних світів), які на глибинному рівні не можуть бути порівняні між собою), науково-гносеологічний (розкриття поняття цінності через зіставлення його з поняттям “наукова істина”), теолого-трансцендентальний (відстоювання ідеї про існування абсолютних цінностей божественного характеру), ірраціонально-міфічний (обґрунтування позиції щодо ірраціонального характеру цінностей, неможливості їх осмислення на раціональному рівні), суб'єктно-індивідуалістичний (розглядання цінностей як індивідуальних провідних життєвих орієнтирів людини, які не мають загальної значущості), етико-біологічний (дослідження цінностей як особистих утворень людини суто біологічного плану), особистісно-діяльнісний (розкриття сутності цінностей як атрибута, орієнтира людської діяльності) [9, с. 14–15].

Поділяючи думку дослідниці, робимо висновок, що *цінності – сукупність реальних предметів (знаряддя й засобів праці, предметів споживання тощо) та абстрактних ідей, які мають високу значущість для суспільства чи окремої особистості*; виникають під час практичної діяльності людей, коли вони не лише пізнають властивості природних і соціальних явищ, а й намагаються дати їм оцінку з погляду встановлення їх корисності (шкідливості) для власного життя. Сутність поняття “цінність” становлять такі положення: об'єкти навколишнього світу можуть мати позитивне або негативне значення для людини й суспільства; із зовнішнього боку цінності є якостями предмета або явища, але вони не притаманні їм від природи та не зумовлені внутрішньою структурою об'єкта самого по собі, а стають ними лише тому, що цей об'єкт залучається до сфери суспільного буття людини і стає носієм певних соціальних відносин; цінності для людини є об'єктами її інтересів; у свідомості людини цінності виконують роль повсякденних орієнтирів у предметній і соціальній дійсності, є проявом її ставлення до всього навколишнього і до подій, що з нею відбуваються. В. Болотіна вказує, що “наявність цінностей є виявом небайдужості людини у ставленні до оточення, яка виникає із значущості різних сторін, аспектів навколишнього світу для її життя. Вони, по суті, є результатом оволодіння середовищем з погляду на його значення для задоволення потреб особистості і свідчать про рівень її соціальної зрілості” [3, с. 19].

Говорячи про цінності як регулятор самоактивності, М. Боришевський підкреслює, що “певна система цінностей втілюється, опредметнюється в тих чи інших конкретних феноменах, пов'язаних із відповідними формами життєдіяльності, у яких і здійснюється оволодіння цінностями, їх поступове перетворення із явища “зовнішнього” у явище “для себе”, тобто відбувається переведення цінностей суспільних у цінності, суб'єктивно значущі для самого індивіда” [4, с. 22].

Отже, цінності, виступаючи результатом суб'єктивного оцінювання особистості, тісно пов'язані з її чуттєво-емоційною й мотиваційно-поведінковою сферами; є основою формування індивідуальних життєвих пріоритетів, виконують функцію регулятора її соціальної взаємодії з іншими людьми.

Вважаємо за доцільне акцентувати на тому, що сутність феномену “цінність” впливає з фундаментального поняття “культура”. Як визначено у філософії, культура є системою створених людиною матеріальних і духовних цінностей,

соціокультурних норм, способів організації поведінки і спілкування, яка перебуває в постійному історичному розвитку; у процесі засвоєння культурних цінностей відбувається розвиток сутнісних сил людини, її самореалізація; творча діяльність людини, яка є значущою для суспільства і для неї самої, спрямована на освоєння та змінювання світу, в якому вона живе; розмаїтість продуктів діяльності людей (матеріальних предметів, ідей), їх постійне оновлення змушує кожну людину обирати з них найважливіші для неї, тобто ті, що відповідають її потребам, інтересам і здатностям (окремі предмети повсякденного вжитку, певні елементи в професійній або освітній сфері, систему поглядів на життя, естетичні уподобання тощо); основою постійного індивідуального “впорядковування” світу є дії людини, пов’язані з його оцінюванням.

Щодо ставлення, то, на думку Б. Ананьєва, В. Бехтерева, Г. Залеського, О. Лазурського, В. М’ясищева, К. Платонова, саме воно як елемент свідомості особистості є одним з основних для вивчення структур свідомості й поведінки людини.

Б. Ананьєв відзначає, що індивідуальна система суб’єктивно-оцінних, свідомо-вибіркових ставлень людини до дійсності є ядром особистості – через особливості цих ставлень особистість виявляється й формується [1].

Вагомими для нас стали думки В. М’ясищева, який стверджує: “Вивчаючи людину з позицій її ставлення, ми встановлюємо її змістовні зв’язки з навколишньою суспільною дійсністю”. Отже, за логікою міркувань науковця, суб’єктивне ставлення – це “концентрат мотиваційних утворень людини і впливів середовища суспільної діяльності” [6]. Вплив середовища, на його думку, в тому, що та чи інша спільність людей має власний спосіб життя, традиції, обряди, ритуали й норми життєдіяльності, що створюють особливий контекст реалізації сил, що спонукають людину. Під впливом середовища формуються ціннісні орієнтації особистості – “особливий зміст її суб’єктивного ставлення до зовнішнього світу”. Крім того, категорія ставлення дає змогу об’єднати в систему ряд компонентів структури особистості, що визначають переживання й поведінку людини.

Розвиваючи теорію ставлення, В. М’ясищев [6] акцентує увагу на таких його видах: *психічні* (супроводжують будь-який акт пізнавальної діяльності людини на конкретно-чуттєвому рівні, визначаючи її емоційне забарвлення; відрізняються повільністю реагування на властивості об’єкта, що відображається, виявляють міру його привабливості, сприятливо або несприятливо впливають на органи чуття, регулюють взаємодію з об’єктом, виявляються у прагненні суб’єкта до нього або його уникнення), *психологічні* (являють собою цілісну систему індивідуальних, вибіркових, свідомих зв’язків особистості з різними аспектами об’єктивної дійсності; відрізняються тим, що володіють властивостями свідомості й довільності; спрямовують поведінку людини та її діяльність у певному напрямі, залучаючи до цього процесу такі важливі утворення особистості, як потреби (ставлення до об’єкта, що володіє певними властивостями), емоції (психологічний механізм переживання ставлення), інтереси (вибіркове ставлення особистості до об’єкта внаслідок його особистісного значення й емоційної привабливості), установки (ставлення, що має цільовий характер і виражає готовність до цілеспрямованої діяльності), оцінки (формується на основі етичних, естетичних, правових й інших суспільних критеріїв вчинків, поведінки й життє-

діяльності людей; є основою для винесення суджень про якість і рівень розвитку явища, характер його зв'язків). Розглядаючи ставлення в контексті внутрішнього світу особистості, В. М'ясищев характеризує його параметри (мають синхронічний опис ставлення): *емоційність* (характеризує суб'єктивне ставлення “раціональне – емоційне”, рівень його контролюваності); *узагальненість* (демонструє сформованість ставлення до окремих об'єктів, їхніх груп); *домінантність* (показує місце цього ставлення в ієрархії інших); *когерентність* (характеризує рівень узгодженості відносин особистості); *принциповість* (демонструє взаємозв'язок цього ставлення з усіма принципами, прийнятими особистістю, і готовність відстоювати його за умови тиску); *свідомість* (є показником сформованості позиції особистості як суспільного суб'єкта. Суб'єктивне ставлення є свідомим за умови, якщо особистість свідомо ставить перед собою завдання, пов'язане із цим ставленням, і виявляє активність щодо його вирішення). Особливе місце в ієрархії параметрів суб'єктивного ставлення посідають *стійкість* (показник стабільності ставлення в часі; дає змогу здійснити діахронічний його опис) та *модальність* (надає якісно-змістовну характеристику ставлення; може бути позитивною, негативною й амбівалентною (одночасно і позитивною, і негативною)) [7].

У концепції динамічної функціональної структури особистості, розробленої К. Платоновим, виділено чотири підструктури особистісних рис залежно від ряду критеріїв [8]. Виходячи зі співвідношення біологічного й соціального (вродженого та набутого, процесуального й змістовного), К. Платонов зараховує ставлення людини до першої підструктури, “найбільш істотної для особистості в цілому”. Сюди входять соціально зумовлені змістовні риси особистості – спрямованість (у її різноманітних формах), ставлення, моральні якості. Але ставлення, як підкреслює автор, правильніше розглядати не як властивість особистості, а як атрибут свідомості. У трьох інших підгрупах представленість уроджених, біологічних, процесуальних властивостей посилюється. Ще одним критерієм, за яким автор відносить перераховані риси особистості в одну підгрупу, є провідний вид формування цих рис. Усі вони, включаючи ставлення, формуються шляхом виховання, тоді як досвід та його складові формуються шляхом навчання, особливості психічних процесів – шляхом вправ, а біопсихічні властивості – шляхом тренування.

Зіставляючи *знання, ставлення й переконання* особистості як елементи світогляду, Г. Залеський [5] відзначає, що знання принципово відрізняються за способом утворення й функціонування від ставлення та сформованих на його основі переконань. Знання виступають засобом розпізнавання, виділення об'єктів й оперування ними в розумовому плані, а також виконують пізнавальну функцію. Ставлення (так само, як і переконання) особистості являє собою єдність об'єктивного й суб'єктивного. За його допомогою реалізується зв'язок за-своєваних знань з особистою зацікавленістю в процесі їх набуття. Функціонування прийомів оцінювання, актів цілепокладання й вибору передбачуваних дій є невід'ємною умовою та критерієм формування ставлення особистості. У свою чергу, ставлення виступає критерієм під час вибору провідних мотивів [5, с. 32–40].

Науковці по-різному визначають *характер зв'язку між ставленням людини і її поведінкою*. Так, І. Лернер, Г. Школьник вважають, що ставлення, яке не реалізується в поведінці, все ж таки можна вважати сформованим, оскільки “да-

леко не всякий продукт” індивідуальної свідомості реалізується в поведінці. Автори пояснюють це тим фактом, що поведінка людини набагато ширша, багатша, складніша від індивідуальної свідомості. Інша думка висловлена в працях Г. Залеського, О. Леонтєва, С. Рубінштейна, де підкреслено наявність тісного та навіть однозначного зв'язку між сформованим ставленням особистості й поведінкою.

Підсумовуючи різноманітні погляди науковців на природу феномену ставлення особистості, можна зробити висновок, що *ставлення є соціально зумовленою змістовною структурою свідомості особистості, що формується шляхом виховання*. Ставлення не має уроджених задатків, а відображає індивідуально переломлену групову суспільну свідомість. Воно має вибіркового характеру, зумовлений особливостями індивідуального розвитку особистості. Воно не тільки більш-менш усвідомлене й різне за мірою активності та динамічності, у ньому виявляється досягнута особистістю єдність емоції, оцінки, думки й дії. Отже, поділяючи думку О. Соколенко, *ставлення розуміємо як внутрішню активну, вибірккову позицію особистості до будь-якого істотного питання, що визначає її індивідуальний характер діяльності й поведінки протягом життя*.

Останнім часом категорія “ставлення” стрімко увійшла до педагогічної науки, ставши однією з її категорій. Тому в процесі навчання у вищому навчальному закладі майбутніх учителів необхідно навчити сприймати ставлення, бачити тенденції його розвитку, виражати особистісне ставлення й корегувати форми його вияву. На нашу думку, у процесі навчання необхідно розглядати всю сукупність ставлень студентів до навколишньої дійсності. Проте в дослідженні акцентуємо увагу на ціннісному ставленні.

Ціннісне ставлення, будучи різновидом ставлення як найбільш загальної функції свідомості, характеризується відображенням у свідомості особистості позитивної значущості того чи іншого об'єкта (В. Тугарінов).

Ціннісне ставлення визначається науковцями по-різному, у тому числі як:

- ставлення до цінностей і ставлення, що мають цінність для життя (П. Підкасистий);
- етап розвитку ціннісних орієнтацій (Т. Белінська);
- сукупність потреб особистості, що спрямовані на пошук цінностей у всіх сферах її діяльності й виступають метою, орієнтирами, ідеалами, зразками для наслідування й оцінювання власних дій та поведінки (О. Соколенко);
- усвідомлення суб'єктом цінності певного об'єкта, за яким його відносини із цим об'єктом стають неперервними, самодетермінованими, стійкими й успішними;
- позитивно забарвлене емоційне переживання суб'єктом своїх відносин з певним об'єктом, яке впливає з усвідомлення здатності цього об'єкта задовольняти певні потреби самого суб'єкта і виступає регулятором його включення у взаємодію із цим об'єктом навіть за наявності чинників, що перешкоджають (О. Смакула).

Науковці М. Каган, М. Гайдергер зазначають, що для функціонування ставлення як ціннісного (“полюсами” якого є цінність і оцінка) необхідно, щоб об'єкт, на який спрямоване ставлення, володів об'єктивною суспільною цінністю та суб'єктивною значущістю для особистості. Ціннісне ставлення утворюється

особливою формою зв'язку суб'єкта й об'єкта, у якому цінність виступає як об'єкт, а особистість, що оцінює її, – як суб'єкт [2]. Воно розглядається як суб'єкт-об'єктне, реалізується двозначно – як ставлення до цінності об'єкта, що оцінюється, тобто визначення значення об'єкта для суб'єкта і як його осмислення, тобто виявлення й розуміння конкретної сутності, яку має цей об'єкт (цінність) для суб'єкта.

Наведені вище міркування дали нам змогу розглядати ціннісне ставлення як компонент ціннісно-змістовної сфери особистості, що позитивно відображає систему цінностей певного об'єкта й визначає цілеспрямовану діяльність особистості щодо пізнання цього об'єкта, встановлення неперервних, самодетермінованих, стійких відносин з ним протягом життя. Зазначена позиція була покладена в основу обґрунтування феномену “ціннісне ставлення майбутніх учителів іноземної мови до полікультурної освіти”, формування якого не є частковим аспектом організації навчального процесу у ВНЗ. Це важливий напрям навчально-виховної роботи щодо оптимізації структури полікультурних, духовних цінностей майбутніх фахівців як трансляторів у суспільстві елементів цієї культури на власному прикладі.

Дійсно, у сучасних умовах неможливо уявити собі фахівця з іноземної мови без сформованого ціннісного ставлення до полікультурної освіти. М. Байрам відзначає: “Те, що справді необхідно майбутнім фахівцям іноземної мови, – це бути посередником між представниками різних культур, повноправними учасниками в діалозі культур” [250, с. 65]. “Оволодіння іноземною мовою, на думку Р. Мілруд, невідривно пов'язано з оволодінням іншомовною культурою, що являє собою засвоєння не лише культурологічних знань (фактів культури), а й формування здатності та готовності до розуміння ментальності носіїв іноземної мови, а також національних особливостей. Науковець вказує на непомітну межу між рідною та іншомовною культурами, що залежить від індивідуалізму студента як поведінки тенденцій особистості [251, с. 17].

Висновки. Отже, визначаємо ціннісне ставлення до полікультурного компонента змісту професійної освіти як компонент ціннісно-змістовної сфери особистості, що позитивно відображає систему цінностей полікультурних знань і визначає цілеспрямовану діяльність студентів щодо їх засвоєння, розуміння необхідності пізнання самого себе як полікультурної особистості (своїх переваг і недоліків, особливостей когнітивної, емоційно-вольової, моральної сфер), усвідомлення етичних норм та правил міжкультурної взаємодії, орієнтацію на цілісне сприйняття учня як особистості, здійснення експертизи власних дій і прийнятих рішень.

Сформоване в навчально-виховному процесі ВНЗ ціннісне ставлення майбутніх педагогів до полікультурної освіти, тобто глибока осмислена активна особистісна позиція є однією з умов і одним із засобів становлення полікультурно-ціннісної свідомості майбутнього фахівця.

У ставленні до полікультурної освіти її доцільно називати вже не просто позицією, а власною причетністю й особистою відповідальністю. Формування особистої відповідальності за успішність полікультурної освіти тісно пов'язане з переорієнтацією особистісних цінностей, оскільки система особистісних цінностей є головним регулятором діяльності та ставлення людини до полікультурної освіти.

Література

1. Ананьев Б.Г. О проблемах современного человекознания / Б.Г. Ананьев. – М. : Наука, 1977. – 380 с.
2. Бойченко В.В. Идея поликультурности у змісті національної освіти / В.В. Бойченко // Педагогіка та психологія : науковий вісник Чернівецького університету. – Чернівці : Рута, 2003. – Вип. 177. – № 3–4. – С. 40–44.
3. Болотіна В.Ю. Моральні цінності підростаючого покоління / В.Ю. Болотіна // Цінності освіти і виховання / [за ред. О.В. Сухомлинської]. – К., 1997. – С. 19–21.
4. Боришевський М.Й. Духовні цінності як детермінанта громадянського виховання особистості / М.Й. Боришевський // Цінності освіти і виховання / [за ред. О.В. Сухомлинської]. – К., 1997. – С. 21–25.
5. Залесский Г.Е. Психология мировоззрения и убеждений личности / Г.Е. Залесский. – М. : Изд-во МГУ, 1994. – 144 с.
6. Мясичев В.Н. Личность и отношения человека. Психология отношений / В.Н. Мясичев. – М. ; Воронеж, 1995.
7. Мясичев В.Н. Психология отношений: избранные психологические труды / В.Н. Мясичев ; [под ред. А.А. Бодалева]. – М. : Изд-во института практич. психологии ; Воронеж : Модэк, 1995. – 356 с.
8. Платонов К.К. Структура развития личности / К.К. Платонов. – М. : Наука, 1986. – 255 с.
9. Ткачова Н.О. Аксиологічний підхід до організації педагогічного процесу в загальноосвітньому навчальному закладі : монографія / Н.О. Ткачова. – Луганськ : Луганський нац. пед. ун-т імені Т.Г. Шевченка ; Х. : Каравела, 2006. – 301 с.

ШУТЬКО Т.П.

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ У ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ МОЛОДШИХ МЕДИЧНИХ ФАХІВЦІВ

Соціально-психологічний аспект студентства визначає його як спільноту, що характеризується високою соціальною активністю й проходить стадію персоналізації на основі цілеспрямованого засвоєння навчальних, професійних та соціальних функцій. Стрижневою психічною рисою майбутнього молодшого спеціаліста є тісно поєднане формування особистості та професійної самосвідомості. У наш час, коли професійна освіта все більше орієнтується на “вільний розвиток людини”, самостійність у навчанні, конкурентоспроможність, мобільність майбутніх фахівців, відбувається процес зміни освітньої парадигми. Аналіз ціннісних орієнтацій молоді свідчить, що більшість молодих людей орієнтується на здійснення особистісного вибору та досягнення життєвого успіху завдяки здібностям, професіоналізму й власним вольовим зусиллям [5].

Надзвичайно важливою умовою конкурентоспроможності фахівця є необхідність підготовки його згідно з міжнародними кваліфікаційними стандартами. У Європі вища освіта сьогодні розглядається як “навчання на основі компетенцій”. Нова концепція компетенцій починає відігравати важливу роль у вирішенні проблем професійної освіти. Компетентнісний підхід відповідає вимогам модернізації європейської освіти в межах Болонської декларації. Він базується на двох основних поняттях – “компетентність” і “компетенція”. Експерти Ради Європи визначають, що компетентність передбачає спроможність особистості сприймати та відповідати на індивідуальні й соціальні потреби; комплекс ставлень, цінностей, знань і навичок [2]. Українська освіта починає оперувати поняттям компетентності в тому значенні, яке пропонують європейські країни [8]. Професійна компетентність – індивідуальна характеристика рівня відповідності вимогам професії. Тому в освітніх процесах навчальних закладів, які готують майбутніх молодших спеціалістів, основним завданням є формування ключових компетенцій, серед яких для людей професії “молодший медичний спеціаліст” як особливо значущу виділяємо комунікативну, адже їх праця передбачає високі вимоги до міжособистісної взаємодії.